

Луцький національний
технічний університет

ISSN 2308-8559

ЕКОНОМІЧНИЙ ФОРУМ

ECONOMIC FORUM

Науковий
журнал

№3
2015

№3
2015

ЕКОНОМІЧНИЙ
ФОРУМ

Рекомендовано до друку вченою радою
Луцького національного технічного університету
(протокол № 12 від 26 травня 2015 року)
Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 17353 - 6123 Р
Рекомендовано як фахове видання з економіки
(Постанова Президії ВАК України №1-05/2 від 23.02.2011 р.)
Науковий журнал входить у наукометричні бази даних:
РІНЦ (http://elibrary.ru/title_about.asp?id=38233),
Ulrich's Periodicals Directory (<http://ulrichsweb.serialssolutions.com/>),
Index Copernicus (http://journals.indexcopernicus.com/passport.php?id=5568&id_lang=3)

Головний редактор:*Герасимчук З.В., д.е.н., професор***Заступник головного редактора:***Вахович І.М., д.е.н., професор***Члени редакційної колегії:**

<i>Божидарнік Т.В.</i>	д.е.н, професор
<i>Барський Ю.М.</i>	д.е.н, професор
<i>Ковальська Л.Л.</i>	д.е.н, професор
<i>Кицяк В.Ф.</i>	д.е.н, професор
<i>Коцій О.В.</i>	д.е.н, професор
<i>Матвійчук Л.Ю.</i>	д.е.н., професор
<i>Різняк Н.С.</i>	д.е.н, професор
<i>Рудь Н.Т.</i>	д.е.н, професор
<i>Смовженко Т.С.</i>	д.е.н, професор
<i>Слав'юк Р.А.</i>	д.е.н, професор
<i>Мікула Н.А.</i>	д.е.н, професор
<i>Кузнєцова А.Я.</i>	д.е.н, професор
<i>Галушкіна Т.П.</i>	д.е.н, професор
<i>Кондрашихін А.Б.</i>	д.е.н, професор
<i>Сторонянська І.З.</i>	д.е.н, професор
<i>Другов О.О.</i>	д.е.н, професор
<i>Коробов Ю.І.</i>	д.е.н, професор (Росія)
<i>Курт Кльозе</i>	д.н, професор (Німеччина)
<i>Іван Баранчик</i>	д.н, професор (Чехія)
<i>Луїс Фролен Рібейро</i>	д.н, професор (Португалія)
<i>Cristina Coşciug</i>	д.н, професор (Молдова)
<i>Ібрагім Сулейманов</i>	д.н, професор (Казахстан)
<i>Веселін Благоєв</i>	д.н, професор (Болгарія)
<i>Міхал Балог</i>	д.н, професор (Словакія)
<i>Георг Гавтадзе</i>	д.н, професор (Грузія)
<i>Салівончик І.М.</i>	відповідальний секретар

У науковому журналі висвітлюються актуальні проблеми розвитку економіки макро-, мезо- та мікрорівнів. Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен, географічних назв підприємств, організацій установ та іншої інформації несуть автори статей. Висловлені у цих статтях думки можуть не збігатися з точкою зору редакційної колегії і не покладають на неї ніяких зобов'язань. Подані статті підлягають внутрішньому та зовнішньому рецензуванню.

Адреса редакції: 43024, м. Луцьк, вул. С. Ковалевської, 29, Луцький національний технічний університет, кафедра фінансів, тел. (0332) 78-55-66, e-mail: ekonomforum_lntu@mail.ru, <http://eforum-lntu.com/>

Підписано до друку 29.06. 2015 р. Формат А4. Папір офсетний. Гарн. таймс. Ум. друк. ар 57
Обл.-вид.арк. 58. Тираж 100 прим. Редакційно-видавничий відділ Луцького НТУ (43018, м. Луцьк, вул. Львівська, 75). Свідоцтво Державного комітету телебачення та радіомовлення України ДК № 4123 від 28.07.2011 р. Зам. № 52

У НОМЕРІ:

ЕКОНОМІЧНИЙ ФОРУМ № 3/2015

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

Брижань І.А., Ватуля А.О. Сучасні підходи щодо трактування економічної категорії «ціна».....	6
Кічурчак М.В. Наукові детермінанти відтворення суспільних благ в економічній системі.....	15
Потьомкіна О.В. Сутність поняття «людський капітал» в різних економічних теоріях.....	24

ЕКОНОМІКА І УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Бондар-Підгурська О.В. Можливості реалізації кластерного підходу до формування інноваційної інфраструктури в Україні.....	29
Лігоненко Л.О. Інноваційність як об'єкт дослідження та оцінювання.....	40
Митяй О.В. Кластеризація як механізм підвищення конкурентоспроможності аграрної економіки.....	46
Пелех У.В. Концептуальні напрями регулювання процентних ставок у нестабільній економіці країни.....	53
Полчанінова І.Л., Одаренко Т.Є. Теоретичні основи розвитку ринку нерухомості в житловому секторі та в готельному господарстві.....	61

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

Демчак Р.Є. Формування моделей бюджетної децентралізації: досвід зарубіжних країн.....	70
Кулай А.В. Еволюція валютної політики ЄС.....	77
Лужанська Т.Ю., Гавришко С.Г., Касинець О.В., Махлинець С.С. Проблеми та перспективи транскордонного співробітництва Закарпатської області.....	88
Полінкевич О.М., Коноваленко П.В. Диверсифікація товаропотоків у зовнішньоекономічній діяльності учасників ринку рітейлу.....	96

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Герасимчук З.В., Аверкина М.Ф., Герасимчук Б.П. Забезпечення використання відновлювальних джерел енергії в містах та агломераціях.....	102
Герасимчук Б.П. Регіональна політика розвитку нетрадиційних і відновлюваних джерел енергії.....	106
Герасимчук З.В., Серeda О.В. Проблеми та перспективи використання відновлювальних джерел енергії у контексті забезпечення сталого розвитку регіонів.....	112

Гоблик В.В. Формування транскордонних туристичних кластерів як пріоритетний напрям розвитку прикордонних регіонів України.....	117
Гоблик В.В., Дем'ян Я.Ю. Вплив інституційно-правових бар'єрів на ефективність зовнішньоекономічної діяльності в транскордонних регіонах.....	123
Гоманюк О.К. Оцінка та аналіз галузевої спеціалізації регіональних ринків банківських послуг.....	128
Григор'єва Н.С. Застосування модульного принципу при проектуванні енергетичного обладнання відновлювальної енергії вітру.....	135
Гудзь П.В., Коваленко Т.А. Енергетичний потенціал регіону: теоретичні основи та узагальнена оцінка....	143
Єрмаченко В.Є., Дехтяр Н.А. Брендинг як елемент стратегії туристичного розвитку міста Харкова.....	155
Ковальська Л.Л. Аграрна сфера Волині: оцінка та удосконалення регіонального менеджменту.	165
Олександренко І.В. Особливості інноваційного розвитку креативної економіки регіону.....	170
Стадницька Л.М. Оптимальні умови ефективного функціонування молокопереробних підприємств: теорія та практика (регіональний аспект).....	176
Скрипчук П.М., Пашечко О.А. Удосконалення підходів до раціонального використання енергетичних ресурсів регіону на основі відновної біомаси.....	182
Тендюк А.О., Стрижеус Л.В. Стан та перспективи політики енергозбереження Волинської області.....	188
Vogelskamp Stephan Putting the energy transition into practice: „Emilippe“ as an example from Kreis Lippe.....	195
Schafmeister Klaus Die regionalökonomische Wirtschaftspolitik zur Sicherung und nachhaltigen Entwicklung der gesellschaftlichen Zukunftsfähigkeit des ländlichen Kreises Lippe	198

ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Газуда Л.М. Ресурсний потенціал аграрної сфери економіки.....	206
Карпук А.І., Василик Н.М. Напрями застосування елементів екологічного менеджменту у сфері лісокористування.....	210
Матвійчук Л.Ю. Геоелектричні аспекти енергетичної безпеки України.....	215
Микитин Т.М. Особливості розвитку біоенергетики на регіональному рівні.....	221
Пап В.В. Інвестиційне забезпечення розвитку сільського туризму в Україні.....	227

Пахаренко О.В. Порівняльна характеристика стандартизованих методів визначення показників якості харчових продуктів в Україні та ЄС.....	231
Покоłodна М.М., Хорохоріна В.В., Заварзіна В.А. Шляхи використання археологічних ресурсів для цілей розвитку туризму (на прикладі археологічної пам'ятки національного значення «Донецьке городище», Харківська область).....	237
Terehow E.V. Feststellung der ökonomisch zweckmässigen ordnungsfolge der ausnutzung und der wiedernutzbarmachung von grundflächen in den tagebauen.....	245
Трохлюк Т.М. Територіальні особливості вирощування сільськогосподарської енергетичної сировини.....	253
Шубалий О.М., Петльоха Т.В. Методичні та прикладні засади багатокритеріальної оцінки раціональності природокористування	259
ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ	
Березіна Л.М. Інноваційна політика аграрних підприємств як імператив сталого розвитку....	265
Березін О.В. Формування інформаційних систем аграрних підприємств як пріоритет забезпечення ефективності господарювання.....	271
Вахович І.М., Волинчук Ю.В. До питання управління фінансово-економічними результатами підприємства.	275
Влащенко Н.М. Вдосконалення управління асортиментом послуг санаторно-курортних підприємств.....	279
Гільорме Т.В., Ясинецька А.О. Стратегічне управління персоналом підприємства в умовах кризи.....	285
Дем'яненко Т.І. Ресурсний потенціал підприємства: теоретичні аспекти сутності та структури	290
Іванова В.В. Ринкові механізми управління ціноутворенням туристичних підприємств.....	294
Кравець О.Ю. Особливості застосування системного підходу до управління вугледобувними підприємствами України.....	299
Кулик Ю.М. Організаційні та прикладні засади ризик-менеджменту логістичних систем вітчизняних підприємств.....	306
Назаркевич О.Б. Методичні підходи до формування стратегій розвитку малих фермерських господарств.....	311
Олександренко І.В., Забедюк М.С. Соціальна відповідальність підприємств як чинник розвитку регіону.....	316
Рудь Н.Т. Нові методичні підходи до аналізу інноваційного потенціалу підприємства...	323

Сакун Л.М., Макаров А.І., Карпова В.С. Управління збутовими процесами машинобудівного підприємства з використанням основ маркетингової діяльності.....	332
Сіренко Н.М., Щербина Ю.О. Вплив податку на додану вартість на фінансові результати сільськогосподарських підприємств.....	337
Трач Р.В. Розвиток механізму державно-приватних партнерств в дорожньому будівництві.....	341
Українська Л.О., Тропіцина Ю.С. Етапи використання аутсорсингу на українських підприємствах.....	346
Чкан А.С., Лісіцина М.О., Хрущ Г.Ю. Система управління якістю при забезпеченні конкурентоспроможності товарів у системі маркетингу.....	356

ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

Величкін В.О., Столпак А.О. Управління формуванням ресурсної бази банку в умовах макро- та мікроекономіки.....	362
Давиденко Н.М. Корпоративний контроль в умовах фінансової нестабільності.....	368
Думенко Н.М. Оцінка ризику зміни процентних ставок: рівень банківської системи України.....	373
Забедюк М.С., Юхимук М.М. Сутність консалтингу та особливості його формування в Україні.....	380
Карлін М.І. Особливості фіскальної політики країни в кризовий період: досвід країн-членів ЄС для України.....	384
Мельничук Л.Ю. Взаємозв'язок та оцінка впливу нематеріальних активів на вартість суб'єктів господарювання.....	390
Навроцький С.А. Фінансово-кредитний альянс як механізм забезпечення фінансової стійкості страхових компаній: сучасні проблеми та перспективи.....	399
Роскладка А.А. Моделювання процесу прийняття компромісних рішень у діяльності банківської установи.....	407
Щурик М.В. Парадигма фінансового забезпечення розвитку аграрного сектора та сільських територій.....	412

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ І АУДИТ

Садовська І.Б., Нагірська К.Є. Стратегічні орієнтири управлінського обліку в економіці сталого розвитку...	419
Сметанко О.В. Удосконалення процесу внутрішнього аудиту причин шахрайства в системі корпоративного управління.....	424

Хаймьонова Н.С. Внутрішній контроль витрат у системі економічної безпеки підприємства.....	430
--	-----

ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ ТА СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА

Бєлова І.В. Науково-методичний підхід до оцінювання системної події.....	434
Скриль В.В., Галайда Т.О., Калінович Л.О. Організація нормування праці на підприємстві та її удосконалення.....	438
Смачило В.В., Баляба В.О. Формування регіональної соціальної програми щодо підвищення народжуваності в Харківській області.....	443
Цимбалюк С.О. Формування ціни робочої сили в сучасній парадигмі розподільних відносин: теоретико-прикладні аспекти.....	447

7. Мігущенко Ю.В. Кластерна модель українсько-польського транскордонного туристичного співробітництва: очевидні переваги та бар'єри реалізації / Ю.В. Мігущенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/prvs/2009_1/0400.pdf.

8. Кифяк О.В. Розвиток сфери рекреаційних послуг регіону в умовах транскордонного співробітництва (на прикладі свро регіону «Верхній Прут») / О.В. Кифяк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://librar.org.ua/sections_load.php?s=business_economic_science&id=5799.

УДК 339.92:339.13.025.4:332.122 (4-04)

Гоблик В.В., д.е.н., доцент

Дем'ян Я.Ю., ст. викладач

Мукачівський державний університет

ВПЛИВ ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИХ БАР'ЄРІВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ТРАНСКОРДОННИХ РЕГІОНАХ

У статті досліджено основні інституційні бар'єри, що негативно впливають на становлення і розвиток транскордонних регіонів між Україною та Європейським Союзом. Виявлено наявність синергетичних зв'язків у процесі деструктивної дії інституційних вакуумів, ортогональних інститутів та інституційних пасток. Запропоновано алгоритм ліквідації інституційно-правових бар'єрів у транскордонних регіонах.

Ключові слова: інституційні бар'єри, транскордонні регіони, зовнішньоекономічні зв'язки, Європейський Союз.

Hoblyk V., Demyan Ya.

THE IMPACT OF THE INSTITUTIONAL AND LEGAL BARRIERS TO THE EFFECTIVENESS OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY IN CROSS-BORDER REGIONS

The main institutional barriers that affect the formation and development of cross-border regions between Ukraine and the European Union are described in the article. The presence of synergy in the destructive actions of institutional vacuum, orthogonal institutions and institutional traps are revealed. It is offered the algorithm of elimination of the institutional and regulatory barriers to cross-border regions.

Keywords: institutional barriers to cross-border regions, foreign economic relations, European Union.

Гоблик В.В., Демьян Я.Ю.

ВЛИЯНИЕ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНО-ПРАВОВЫХ БАРЬЕРОВ НА ЭФФЕКТИВНОСТЬ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ПРИГРАНИЧНЫХ РЕГИОНАХ

В статье исследованы основные институциональные барьеры, которые негативно влияют на становление и развитие приграничных регионов между Украиной и Европейским Союзом. Выведено наличие синергетических связей в процессе деструктивного действия институциональных вакуумов, ортогональных институтов и институциональных ловушек. Предложен алгоритм ликвидации институционально-правовых барьеров в трансграничных регионах.

Ключевые слова: институциональные барьеры, трансграничные регионы, внешнеэкономические связи, Европейский Союз.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Основними проблемами формування цілісного та взаємоузгодженого інституційно-правового забезпечення розвитку транскордонного співробітництва між Україною та ЄС в умовах дії Угоди про Асоціацію з Європейським Союзом сьогодні слід визнати надмірний адміністративного впливу на регіональний розвиток, зокрема на його транскордонну складову. Це не дозволяє ефективно поєднувати нормотворчу діяльність центральних

органів влади із формуванням адекватного інституційно-правового забезпечення системи транскордонного співробітництва на рівні місцевих громад і самоврядних інституцій, розпорошення регуляторних функцій, пов'язаних із розвитком сфери транскордонного співробітництва, між різними органами державної влади. Це призводить, з одного боку, до виникнення нормативних прогалин, що не дозволяють здійснювати ефективну транскордонну діяльність, а з іншого, до дублювання повноважень та виникнення інституційно-правових конфліктів.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Проблематикою транскордонного співробітництва у контексті євроінтеграційних процесів в Україні, інституційним аспектам формування та становлення транскордонних регіонів, в тому числі розвитку зовнішньоекономічних зв'язків присвячені публікації В. Борщевського, М. Барановського, В. Будкіна, А. Гриценка, Ю. Макогона, М. Маліка, М. Мальської, Н. Мікули, А. Мокія, О. Павлова, С. Писаренко, С. Толкачова, А. Філіпенко, В. Чужикова, В. Шевчук, В. Юрчишина, М. Янків та ін.. Водночас у науковій літературі недостатньо вивчено вплив інституційно-правових бар'єрів на ефективність зовнішньоекономічних зв'язків в транскордонних регіонах.

Цілі статті. Метою статті є визначення основних інституційних бар'єрів, що впливають на розвиток зовнішньоекономічної діяльності в транскордонному регіоні, виявлення взаємозв'язків між ними та запропонувати механізм їх нівелювання.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Розглядаючи інституційно-правові аспекти розвитку зовнішньоекономічних зв'язків у транскордонних регіонах, сформованих за участю прикордонних областей України та сусідніх із ними адміністративно-територіальних одиниць країн-членів ЄС, увагу звертає на себе наявність різних рівнів регуляторного впливу на їхню активізацію та диверсифікацію.

Інститути міжнародного впливу, до яких відносяться, насамперед, нормативно-правові акти з питань транскордонного співробітництва, що діють в державах ЄС, а також документи, які визначають реалізацію програм добросусідства ЄС у спільних з Україною транскордонних регіонах, формують своєрідне інституційно-організаційне тло, на якому розгортається зовнішньоекономічна діяльність у межах цих транскордонних регіонів.

До інститутів внутрішнього впливу належать нормативно-правові акти України з питань транскордонного співробітництва, а також документи, що регулюють його розгортання та перебіг в окремих транскордонних регіонах.

Третя група інститутів пов'язана з реалізацією регуляторної політики у сфері регіонального розвитку та підприємництва, включаючи нормативно-правові акти, що забезпечують формування сприятливого інвестиційного клімату та належних умов для розвитку експорту та імпорту товарів і послуг, а також прикордонної торгівлі в межах транскордонних регіонів.

Якщо інститути міжнародного впливу формують надійне інституційно-правове середовище для розвитку транскордонного співробітництва між прикордонними територіями України та країн-членів ЄС, включаючи активізацію зовнішньоекономічних зв'язків, то внутрішні та зовнішні нормативно-правові інститути, що здійснюють вплив на розвиток зовнішньоекономічних зв'язків у транскордонних регіонах між Україною та ЄС, не відзначаються стабільним позитивним впливом. Доводиться констатувати, що за низкою ознак спостерігається організаційна та ієрархічна невідповідність між дією цих інститутів, що призводить до виникнення інституційних бар'єрів, які блокують розвиток зовнішньоекономічних зв'язків у транскордонних регіонах, сформованих за участю прикордонних територій України та адміністративно-територіальних одиниць сусідніх країн-членів ЄС. Насамперед, це стосується деструктивного впливу ортогональних інститутів, інституційних вакуумів та інституційних пасток

Феномен ортогональних інститутів, описаний в науковій літературі, як набір прийомів економічної поведінки, що вкладаються у межі чинного законодавства, але суперечать його змісту, знаходять свої численні вияви саме у транскордонній площині. Особливо якщо мова йде про транскордонні регіони між Україною та ЄС. Адже тут стикаються інституційно-правові рамки достатньо відмінних між собою соціально-економічних систем, що породжує цілу низку вищеописаних невідповідностей. Наприклад, намагання української влади забезпечити наповнюваність державного бюджету за допомогою посилення фіскального тиску на підприємців, зокрема у прикордонних областях нашої держави (цілком легальним способом), спричиняє до втрати останніми значної частини свого інвестиційного потенціалу і, як наслідок, блокує активізацію інвестиційного співробітництва у транскордонних регіонах, тобто суперечить змісту державної політики розвитку підприємництва і транскордонного співробітництва (ортогональний інститут «фіскальної експансії»).

Схожою є природа ортогональних інститутів «бюрократизації» та «протекціонізму». Перший із них спрямований на захист порядків, нормативів і процедур та недопущення їх порушення учасниками транскордонного співробітництва (цілком правильна і благородна мета), але за своїм змістом обертається бюрократичним тиском на останніх та втратою ними мотивації до участі у транскордонній співпраці. Протекціонізм також цілком легально прагне підтримувати вітчизняних учасників зовнішньоекономічних зв'язків у транскордонних регіонах між Україною та ЄС, проте за змістом спричиняє до демотивування їхніх закордонних партнерів, а подекуди ще й до санкцій з боку ЄС та антидемпінгових розслідувань. Відтак, створює бар'єри у транскордонній співпраці.

Чи не найбільш згубним є вплив ортогонального інституту «монопользму». Він реалізовується через законодавство, яке заохочує концентрацію виробництва з метою підвищення його ефективності. Як наслідок, економічні та виробничі ресурси у прикордонних регіонах України, що межують з ЄС, мають тенденцію до зосередження в руках вузького кола власників. Ці власники, отримуючи монопольне становище на ринку, виявляються не зацікавленими у конкуренції з боку закордонних фірм, а тому усіляким чином (насамперед з використанням своєї монопольної влади) намагаються не допустити їхнього виходу на український ринок, обмежуючи, поряд з іншим, і розвиток зовнішньоекономічних зв'язків у транскордонних регіонах.

Ортогональні інститути «утриманства» та «політизації» мають більше соціальну аніж економічну природу. Їх дія гуртується на тому, що інституційно-правові рамки, сформовані в Україні, дозволяють їй громадянам, зокрема мешканцям прикордонних територій, розраховувати на отримання незаслуженої ренти від соціального чи політичного популізму (легальна складова). Натомість за своїм змістом така рентоорієнтована поведінка веде до соціального утриманства (соціальна ортогональність), або політичної деструктивності (політична ортогональність), що виявляється у перманентному пошуку зовнішніх ворогів. У першому випадку транскордонне співробітництво обмежується соціальною пасивністю його потенційних учасників та недостатньою розвиненістю інститутів громадянського суспільства, а в другому – штучним посиленням політичної напруги у транскордонних регіонах (наприклад постійним апелюванням до історичних конфліктів в українсько-польському, українсько-угорському чи українсько-румунському прикордонні).

За своєю природою ортогональні інститути можуть бути віднесені до найпростіших інституційно-правових бар'єрів у транскордонному співробітництві України з ЄС. Значно складнішим є механізм блокування зовнішньоекономічних зв'язків у транскордонних регіонах через дію інституційних вакуумів і пасток.

Інституційний вакуум відображається в інформаційному полі, у межах якого функціонують відповідні транскордонні структури. Він полягає у наявності інституційних прогалів (пустот), які виявляються шляхом інформаційного зондування з боку учасників транскордонної співпраці. В разі виявлення інституційного вакууму

кожен із суб'єктів транскордонної співпраці намагається на власний розсуд заповнити його відповідними формальними або неформальними нормами чи правилами. Тобто, інституційний вакуум дозволяє суб'єктам діяти на власний розсуд, ґрунтуючись на ініціюванні та самостійній розробці відповідних норм і правил поведінки у транскордонному просторі. Це спричиняє до зростання трансакційних витрат і зниження ефективності зовнішньоекономічних зв'язків у транскордонних регіонах.

Так, науково-освітній інституційний вакуум виявляється у дефіциті спільних транскордонних наукових установ та навчальних закладів, які б проводили дослідження, розробляли наукові рекомендації та готували фахівців для системи транскордонного співробітництва в цілому, та в кожному транскордонному регіоні, зокрема. Як наслідок, інтелектуальне та кадрове забезпечення зовнішньоекономічних зв'язків у транскордонних регіонах між Україною та ЄС залишається недостатньо ефективним, а фахівці, що залучаються у сферу транскордонної співпраці на рівні органів державної влади та місцевого самоврядування, громадських організацій, торгово-промислових палат, агенцій регіонального розвитку, учасників транскордонного бізнесу, часто виявляються невідповідними до вирішення тих складних завдань, які постають перед ними. Це призводить до додаткових витрат на підвищення кваліфікації кадрів їх перенавчання, науково-аналітичне забезпечення транскордонного співробітництва тощо.

Інформаційний і консалтинговий інституційні вакууми за своєю природою дуже схожі на науково-освітній вакуум. Їх природа виявляється у відсутності достатніх масивів систематизованої інформації з питань транскордонного співробітництва, включаючи транскордонну статистику, браку інформаційних центрів, які б спеціалізувалися на акумулюванні відповідної інформації, її обробці та наданні необхідних даних щодо умов та пріоритетів розвитку зовнішньоекономічних зв'язків у транскордонних регіонах усім бажаючим, а також про можливості транскордонного туризму та підприємництва, програми, які реалізуються у транскордонному просторі між Україною та ЄС тощо. Це саме стосується дефіциту консалтингових компаній, що спеціалізуються на проблематиці транскордонного співробітництва, забезпечуючи його постійний консалтинговий супровід. Існування консалтингового інституційного вакууму в транскордонному просторі між Україною та ЄС також пояснюється тим, що «сфера транскордонного бізнес-консалтингу є доволі трудомісткою та достатньо специфічною, а для великих транснаціональних консалтингових структур, які є основними гравцями на українському ринку консалтингових послуг, вона виявляється ще й малопривабливою та низько прибутковою».

Найбільш відчутним для пересічних учасників транскордонної співпраці є вплив на її розвиток транспортно-комунікаційного інституційного вакууму. Він виявляється, насамперед, у наявності суттєвих прогалів в організаційно-технічному забезпеченні системи транспортних комунікацій та зв'язку в межах транскордонних регіонів між Україною та ЄС. Як наслідок, це ускладнює пересування товарів і послуг, а також обмін інформацією між учасниками транскордонного співробітництва, як у межах прикордонних регіонів України, так і між адміністративно-територіальними одиницями нашої держави та їх польськими, словацькими, угорськими та румунськими партнерами. Особливо це стосується гірських територій Карпатського регіону, де рівень розвитку транспортних мереж та забезпеченість якісним зв'язком (особливо мобільним і доступом до Інтернету) є надзвичайно низькою.

Фінансово-банківський інституційний вакуум у транскордонному просторі між Україною та ЄС значною мірою зумовлений наявністю низки вищеписаних інституційних вакуумів та ортогональних інститутів. Він полягає у недостатній кількості фінансово-банківських інституцій, що обслуговують власне транскордонну діяльність. Як наслідок, учасники прикордонної торгівлі і транскордонного підприємництва загалом, доволі часто стикаються з дефіцитом необхідних кредитних ресурсів, низькою ефективністю фінансово-розрахункових та валютно-обмінних

операцій, браком якісної фінансової аналітики, що веде до збільшення їхніх трансакційних витрат і гальмує розвиток зовнішньоекономічної діяльності у транскордонному просторі між Україною та ЄС. Водночас, є всі підстави сподіватися, що подолання навчально-освітнього, інформаційного та консалтингового вакуумів значною мірою також сприятиме і вирішенню проблеми фінансово-банківського вакууму.

На тлі інституційних вакуумів, а також ортогональних інститутів, проблема інституційних пасток у транскордонному просторі між Україною та ЄС виглядає дещо складнішою. Насамперед, це стосується природи інституційної пастки, яка, на відміну від ортогонального інституту чи інституційного вакууму, не створює очевидних проблем (прямих або опосередкованих) для учасників зовнішньоекономічних зв'язків у транскордонних регіонах. Більше того, кожна така пастка навіть знижує трансакційні витрати учасників транскордонної співпраці, виявляючись, на перший погляд, вигідною для них. Проте в системному вимірі кожна така пастка чинить негативний довгостроковий вплив тісно інтегруючись в систему легальних інститутів.

Дослідники відзначають, що інституційні пастки не є сталими утвореннями та здатні до достатньо динамічних метаморфоз. Потрапивши в інституційну пастку, економічна система не може самостійно вибратися з неї. Найсуттєвіші наслідки інституційних пасток полягають у тому, що хоча вони й пом'якшують негативні короткострокові наслідки наявних організаційно-управлінських дисфункцій, однак, разом із цим, перешкоджають довгостроковому економічному зростанню, а в подальшому стають загрозою економічній та соціальній стабільності. Повернення до початкового стану або вихід з інституційної пастки пов'язане з дуже високими витратами трансформації, що власне і стримує будь-які суттєві перетворення, забезпечуючи тим самим тривале існування неефективної норми. Крім того, вихід з будь-якої інституційної пастки може стримуватися державою або впливовими групами інтересів.

Наприклад, корупційно-контрабандна пастка, яка сформувалась у транскордонному співробітництві між Україною та ЄС ще на початку лібералізації зовнішньоекономічних зв'язків у відповідних транскордонних регіонах і посилення малого прикордонного руху, сьогодні є вигідною як учасникам нелегальної прикордонної торгівлі чи трудової міграції, так і причетним до корупції посадовцям митних органів і контролюючих інстанцій. Її квазі-ефективність обумовлюється нижчими витратами і вищими прибутками належних до пастки учасників транскордонного співробітництва, порівняно з тими, хто нею не користується.

Приблизно такою ж є ситуація і з пасткою човникової торгівлі, яка сьогодні перетворилась у своєрідну замкнуту систему торгівлі вузьким спектром дефіцитних у прикордонних районах товарів (насамперед алкогольних і тютюнових виробів, паливо-мастильних матеріалів, а також окремих продуктів харчування), що забезпечує її учасникам додаткову ренту та демотивує їх до участі в інших сферах підприємницької діяльності.

Пастки євроінтеграційної віртуальності (імітування зусиль щодо прагнення поширювати у прикордонних регіонах України інституційно-правові стандарти ЄС) та єврорегіональної дисфункціональності (використання статусу єврорегіонів переважно для отримання їхніми учасниками доступу до джерел фінансової підтримки з боку ЄС) самовідтворюються завдяки набуттю їхніми учасниками додаткових фінансових, статусних, адміністративних та організаційних переваг від збереження цих пасток.

Як наслідок, запровадження здорових інституційних норм у сферах прикордонної торгівлі (наприклад, легалізація статусу підприємця більшістю її учасників), швидкого перетину кордону (збільшення кількості прикордонних пунктів пропуску та підвищення їх пропускної спроможності), реальної євроінтеграції (децентралізація влади та збільшення повноважень органів місцевого самоврядування та громадських організацій), а також єврорегіонального співробітництва (вирішення проблем транскордонних регіонів на основі

концентрації зусиль на акумулюванні фінансово-інвестиційних та інтелектуально-організаційних ресурсів у межах власної компетенції євро регіонів) блокується учасниками вищеписаних інституційних пасток. А разом із цим блокується також активізація здорових форм зовнішньоекономічної діяльності в транскордонних регіонах, сформованих між Україною та ЄС: транскордонного туризму, транскордонного підприємництва, розвиток транскордонної інфраструктури тощо.

Загалом, перелічені інституційно-правові бар'єри можна розглядати в контексті їх системного впливу на обмеження можливостей активізації зовнішньоекономічних зв'язків у транскордонних регіонах, сформованих між Україною та ЄС.

Висновки.

До основних інституційно-правових бар'єрів у розвитку транскордонного співробітництва між прикордонними областями України та адміністративно-територіальними одиницями країн-членів ЄС слід віднести інституційні вакууми, інституційні пастки та ортогональні інститути. Їхнє існування та впливовість зумовлюються прогалинами в нормативно-правовому забезпеченні транскордонного співробітництва, характерними для України. Крім того, значна частина інституційно-правових бар'єрів виникла внаслідок некритичного перенесення на вітчизняний інституційний ґрунт елементів інституційного середовища ЄС.

Найбільш впливовими інституційними вакуумами є науково-освітній і транспортно-комунікаційний, ортогональними інститутами – бюрократизація, монополізація та утриманство, а інституційними пастками – корупційно-контрабандна та човникової торгівлі.

Між різними інституційно-правовими бар'єрами існує нерозривний взаємозв'язок та спостерігається взаємний вплив, унаслідок чого вони підсилюють один одного, формуючи тим самим самоорганізовану систему деструктивного впливу на розвиток зовнішньоекономічних зв'язків у транскордонних регіонах між Україною та ЄС.

Список використаних джерел:

1. Борщевський В. Роль менеджменту консалтингових компаній в розвитку транскордонного бізнесу. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Регіональний розвиток та транскордонне співробітництво : [зб. наук. пр.]. – Львів : Ін-т регіональних досліджень НАН України. – 2010. – Вип. 6 (86). – С. 21.
2. Манохіна Н. В. Феномен інституціонального вакуума: сутність, причини виникнення і діагностика / Надежда Васильевна Манохіна // Психологія і економіка. – 2008. – Т. 1. – № 1-2. – С. 140-145.
3. Пищуліна О. М. Застосування теорії «інституційної пастки» для аналізу макроекономічної політики / Ольга Миколаївна Пищуліна // Стратегічні пріоритети. – 2012. – № 2 (23). – С. 85-91.
4. Сухарев М. В. Социальные антиинституты / Михаил Валентинович Сухарев // Экономическая социология. – 2004. – Том 5. – № 5. – С. 63-73.

УДК: 332.1

Гоманюк О.К.

Луцький національний технічний університет

ОЦІНКА ТА АНАЛІЗ ГАЛУЗЕВОЇ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНИХ РИНКІВ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ

Стаття присвячена формуванню методики оцінювання розвитку регіональних ринків банківських послуг. У статті запропоновано авторський підхід до оцінювання галузевої спеціалізації регіональних ринків банківських послуг. В ході оцінювання було проведено аналіз регіональних ринків банківських послуг з врахуванням галузевих особливостей регіонів.

Ключові слова: регіон, регіональний ринок банківських послуг, банківські послуги, депозитні послуги, розвиток депозитних послуг, галузева спеціалізація регіональних ринків банківських послуг.

Гоманюк Е.К.